

*А. А. БОВА,
канд. соціол. наук*

*Andriy A. Bova,
Ph. D. in Sociology*

СОЦІОЛОГІЧНІ ОПИТУВАННЯ ПОТЕРПІЛИХ ВІД ЗЛОЧИНІВ В УКРАЇНІ

Abstract. The victimization level of the population of Ukraine on the sociological research data basis is analyzed in the proposed publication. Comparisons of criminal statistics and sociological information have been conducted, and the ratio of the registered and latent crimes has been revealed in the article.

Ефективний захист прав потерпілих є ознакою правової, соціально орієнтованої держави. В Україні спеціалістами-практиками та науковцями одноставно наголошується на удосконаленні стандартів захисту прав таких осіб. Політика в галузі захисту прав потерпілих, удосконалення й розробка відповідних організаційно-правових заходів має ґрунтуватися на якомога повній оцінці ситуації зі станом *кримінальної віктимізації*. Відтак оцінка чисельності осіб, що набувають статусу потерпілих або з якихось причин не повідомили про вчинений проти них злочин (злочини), здійснюється за допомогою вивчення статистичних даних та результатів віктимологічних опитувань населення.

Метою огляду широкого спектра соціологічних опитувань та самостійної обробки масивів анкет є визначення загальної частки потерпілих від злочинів. Для окреслення приблизної чисельності жертв злочинів і проблеми захисту їхніх прав в Україні було використано, зокрема, останні результати опитувань Міжрегіонального інституту Організації Об'єднаних Націй з вивчення злочинності і правосуддя. При розгляді ситуації в Україні додатково проаналізовано дані, зібрані Державним комітетом статистики України, Інститутом соціології Національної академії наук України, Харківським національним університетом внутрішніх справ. У публікації наведені статистичні цифри органів внутрішніх справ України, які стосуються як кількості потерпілих, так і кількості злочинів (доступна статистика щодо характеристики потерпілих не є повною, а кількість вчинених злочинів має зв'язок з кількістю потерпілих).

Звернення до результатів віктимологічних опитувань обумовлено тим, що частина потерпілих з різних причин (порушення не оцінювалося як серйозне, особа сама вирішила питання, небажання витратити час, невпевненість в успіху справи, побоювання відповідних дій з боку порушників тощо) не повідомляє

правоохоронні органи, зокрема міліцію, про вчинений злочин. Частина цих причин носить культурно-історичний характер (низька довіра до міліції), частина пов'язана з недоліками функціонування системи органів внутрішніх справ (завантаженість роботою, недостатність матеріально-технічного забезпечення), частина лежить у правовій площині (недосконалість правових норм про покарання злочинця, відшкодування збитків, надмірна тяганина в разі участі в кримінальному процесі тощо). Усе це примушує багатьох потерпілих відмовитись від поновлення справедливості вже на етапі подання відповідної заяви до правоохоронних органів чи позову до суду. Незвертання жертв злочинів по допомогу до органів державної влади вже говорить про складність реалізації їхніх прав. Удосконалення законодавства, запровадження нових організаційно-правових заходів має враховувати латентну частку потерпілих від злочину.

У м. Києві в межах Міжнародного опитування жертв злочинів (*ICVS*), що здійснювалося Міжрегіональним інститутом ООН з вивчення злочинності і правосуддя (*UNICRI*), було проведено дві хвили обстеження громадської думки – у березні–квітні 1997 р. опитано 1000 респондентів, у серпні 2000 р. – 1500 респондентів (координатором від української сторони була доктор соціологічних наук Н.В. Костенко). Кожен з масивів анкет вибіркової інформації було переважено відповідно до параметрів генеральної сукупності (результати представлено в таблиці 1). При цьому обчислювалася як частка потерпілих від злочину (відношення числа осіб, що постраждали від певного виду злочину за рік хоча б раз, до загальної чисельності респондентів у вибірці), так і коефіцієнт віктимізації (відношення сумарної кількості злочинів певного виду, від яких постраждали особи стільки-то разів, до чисельності респондентів у вибірці). Величина коефіцієнта кримінальної віктимізації завжди вища за частку жертв злочину, оскільки враховує повторюваність злочинів, неодноразове їх вчинення проти особи. Зазначений коефіцієнт має подібність до традиційного коефіцієнту злочинності (співвідношення кількості злочинів до кількості населення певного віку, розрахований на 10 тис. або 100 тис. осіб). Однак кількість злочинів визначається не за фактом, а зі слів потерпілого.

Варто зазначити, що показники статистики ОВС України – кількість потерпілих від злочинів на 10 тис. населення та кількість зареєстрованих злочинів на 10 тис. населення, сильно пов'язані між собою (коефіцієнт кореляції Пірсона для даних 2002 р. по 27 регіонах України становив 0,96; 2003 – 0,97; 2004 р. – 0,96 при $p < 0,01$). Отже, показник вчинення певних видів злочинів також може побічно свідчити і про потерпілих. Нами використано зіставлення даних соціологічних опитувань зі статистикою потерпілих (у разі її відсутності – зі статистикою вчинення злочинів).

Як видно з таблиці, коефіцієнт віктимізації майже увічі перевищує частку потерпілих від 11 видів злочинів. Кількість потерпілих осіб безумовно пов'язана із кількістю вчинюваних злочинів. Однак варто зважити на такі особливості реєстрації злочинів та потерпілих, зокрема органами внутрішніх справ України: від злочину може потерпіти кілька осіб; існують злочини без потерпілої особи (наркозлочинність). Так, за даними статистики МВС України, протягом 2001–2004 рр. було зареєстровано в середньому за рік 507 698 злочинів і 300 977 потерпілих, тобто на 1 потерпілого припадає в середньому 1,7 злочину.

Таблиця 1

Характеристика стану віктимізації в м. Києві

Рік	Частка потерпілих від злочинів (%)		Коефіцієнт віктимізації (кількість інцидентів на 100 осіб)		Частка населення, що повідомила міліцію про останній випадок (%)		Серйозність наслідків за шкалою від 1 (менш серйозні) до 3 (більш серйозні) (середній бал)	
	1996	1999	1996	1999	1996	1999	1996	1999
11 злочинів	38,2	29,1	69,3	59,7	25	22	1,93	1,68
Викрадення автомобіля*	1,4 (4,1)	0,7 (2,2)	1,4 (4,1)	1 (3,1)	90	81	2,4	2,2
Крадіжка з автомобіля	3,4 (10,2)	5 (15,7)	4,4 (13,1)	10,2 (31,7)	38	27	1,7	1,5
Пошкодження автомобіля	4 (11,9)	2,6 (8,1)	6,3 (18,6)	4,8 (14,8)	32	0	1,8	1,5
Крадіжка мотоцикла чи мопеда	0,1 (2,8)	0	0,1 (2,8)	0	67	45	2	1
Крадіжка велосипеда	1,5 (4,3)	1 (4,1)	1,7 (4,8)	1 (3,1)	29	33	1,6	1,7
Квартирна крадіжка	3,6	2	5,3	2,8	50	66	2	2,2
Спроба квартирної крадіжки	4,5	2,6	5,9	3,4	31	37	1,7	1,5
Пограбування	5,7	2,5	8,9	3	32	31	1,9	1,8
Крадіжка особистого майна	20,4	17,3	27,7	25,2	9	15	1,7	1,8
Сексуальні інциденти	1,9	2,2	3,4	4,5	10	4	2,5	1,6
Напади та погрози	3,9	3,3	5,8	5,9	21	21	1,9	1,7

* У дужках подано значення коефіцієнта віктимізації – цифри для власників автомобілів, мотоциклів чи мопедів та велосипедів.

У запитальнику ICVS були передбачені запитання щодо визначення кількості потерпілих за п'ятирічний період та за один (зокрема, 1999) рік. У м. Києві протягом 1995–2000 рр. від викрадення автомобіля потерпіло 2,2% (за 1999 р. – 0,7%), крадіжки з автомобіля – 12,4% (5%), пошкодження автомобіля – 7,7% (2,6%), крадіжки мотоцикла чи мопеда – 0,1%, крадіжки велосипеда – 4,4% (1%), квартирної крадіжки – 8,2% (2%), спроби квартирної крадіжки – 10,1% (2,6%), пограбування – 8% (2,5%), крадіжки особистого майна – 37,5% (17,3%), сексуальних інцидентів – 3,5% (2,2%), нападів та погроз – 9,1% (у 1999 р. – 3,3%). Дані за п'ятирічний період не є такими точними як за один рік, оскільки частина злочинів забувається. Якщо порівнювати дані, що характеризують віктимізацію в Україні за 1996 та 1999 рр., то фіксується зменшення загальної кількості потерпілих (з 38,2% у 1996 р. до 29,1% у 1999 р.) майже за усіма видами злочинів, крім сексуальних інцидентів, де частка потерпілих жінок збільшилася з 1,9 до 2,2%, крадіжок з автомобілів (збільшення з 3,4 до 5%), вимагання хабара (збільшення з 12,6% у 1996 р. до 16,2% у 1999 р.).

Проаналізуємо зіставлення результатів соціологічного опитування з окремими статистичними відомостями ОВС України. За розрахованими даними *ICVS*, частка потерпілих лише від 11 видів злочинів становила у 1996 р. 38,2% (коефіцієнт віктимізації населення – 69,3 випадку на 100 осіб), у 1999 р. – 29,1% (відповідно 59,7 випадку на 100 осіб). Разом з тим, у 1996 р. в м. Києві було зареєстровано 31 308 злочинів (при загальній чисельності постійного населення на 1 січня 1996 р. – 2608,2 тис.), що становить 1,2 злочину на 100 осіб), у 1999 р. – 27 190 злочинів (при чисельності постійного населення на 1 січня 1999 р. – 2596 тис.), що становить 1 злочин на 100 осіб. Згідно з наявними статистичними даними, у м. Києві у 2002 р. кількість потерпілих від злочинів становила 11 939 осіб (0,46% від чисельності постійного населення столиці на 1 січня 2002 р. – 2607,4 тис. осіб).

У 1996 р. частка осіб, потерпілих від *квартирної крадіжки*, становила 3,6% (коефіцієнт віктимізації становив 5,3 на 100 осіб). У той же час ОВС у м. Києві було зафіксовано 4891 крадіжку приватного майна з квартир. Таким чином, на 100 осіб, за офіційними статистичними даними, припадає 0,19 крадіжки: приблизно у 28 разів менше, ніж за даними соціологічного опитування. У 1999 р. в ході проведення *ICVS* виявлено 2,0% потерпілих від *квартирної крадіжки* (коефіцієнт віктимізації – 2,8 інциденту на 100 осіб). При цьому повідомило міліцію про останній випадок злочину у 1999 р. 66% респондентів. За статистичними даними ОВС, у м. Києві цього ж року було зафіксовано 3327 крадіжок із квартир, що становить відповідно 0,13 крадіжки на 100 осіб: приблизно у 21 раз менше, ніж за результатами соціологічного опитування.

За даними *ICVS*, в м. Києві у 1996 р. 18,2% респондентів потерпіли від *кишенькової крадіжки*, у 1999 р. – 15,2%. У той же час ОВС зареєстрували відповідно лише 226 та 146 кишенькових крадіжок.

Результати опитування свідчать, що в м. Києві від *пограбувань* у 1996 р. хоча б один раз потерпіло 5,7% (коефіцієнт віктимізації – 8,9 випадку на 100 осіб), у 1999 р. – 2,5% населення (коефіцієнт віктимізації – 3,0). Повідомило міліцію про останній випадок злочину в 1999 р. 31% респондентів. За статистичними даними ОВС, у 1996 р. зареєстровано 3157 грабежів та 393 розбоїв (0,14 випадку на 100 осіб), 1999 р. – 1945 грабежів і 302 розбої (0,08 випадку на 100 осіб).

За даними *ICVS*, у м. Києві у 1996 р. *потерпіло від нападів і погроз* 3,9% респондентів (коефіцієнт віктимізації – 5,8 випадку на 100 осіб), у 1999 р. – відповідно 3,3% (5,9). У 1999 р. повідомили міліцію про останній випадок злочину 21% опитаних. За статистичними даними ОВС, у 1996 р. було зафіксовано 2028 випадків хуліганства (0,08 випадку на 100 осіб м. Києва старше 14 років), у 1999 – 1857 (0,07 випадку на 100 осіб).

Серйозність наслідків 11 видів злочинів (за шкалою від 1 до 3; вищий бал означає більшу серйозність) у 1996 р. оцінювалася у 2,4 бала, 1999 р. – 2,2 бала (див. табл. 1). За більшістю злочинів оцінка серйозності знизилася, крім крадіжок з квартир (середній бал зріс з 2,0 до 2,2). У 1999 р. найбільш серйозні наслідки для потерпілого мала крадіжка автомобіля й крадіжки з квартири (по 2,2 бала), грабежі та крадіжки особистої власності (по 1,8 бала).

Таким чином результати опитування населення у кілька десятків разів перевищують дані офіційної статистики щодо злочинності. Дослідження Міжрегіонального інституту ООН з вивчення злочинності та правосуддя засвідчили значний досвід віктимізації населення і доволі низький, порівняно з іншими країнами, відсоток звернень жертв злочинів у правоохоронні органи [1]. Як констатують українські соціологи, серед причин, що вплинули на рішення жертв не звертатися в міліцію, найчастіше фігурують дві: нездатність міліції що-небудь зробити в силу суб'єктивних та об'єктивних факторів, а також небажання міліції що-небудь робити по конкретній справі [2]. Основні причини, що спонукають жертви звернутися в міліцію, це надія на повернення викраденого й покарання злочинця. Ймовірність стати жертвою залежить від соціально-демографічних показників. Так, жінки статистично значимо частіше чоловіків стають жертвами *кишенькових крадіжок і крадіжок особистого майна, обману з боку продавців*. Чоловіки частіше за жінок стають жертвами *нападів або погроз, пограбування*. Більшість зазіхань на особистість стосується молодого й середнього віку. У випадку злочинів з використанням насильства (*пограбувань чи нападів або погроз, сексуальних інцидентів*) ступінь ризику для молоді до 30 років істотно підвищується. Респонденти з більш високими доходами частіше ризикують стати жертвами зазіхань на їхню власність – *машини, квартири*, стати об'єктами *пограбування і вимагання*. Рівень поширеності різних видів злочинів помітно вищий у менш престижних районах [2, с. 7]. Відповідно до українського масиву анкет, що знаходиться на сайті UNICRI, автором було обчислено відсоток осіб, які звернулися до міліції та були задоволені її роботою. Так, 73% власників було повернуто викрадений автомобіль. Роботою міліції були задоволені лише 25% жертв *крадіжок з машини*, 11% жертв *крадіжок з квартир*, 14,3% жертв *пограбувань*, 20,8% жертв *нападів*.

Статистична обробка даних крос-національних опитувань, засвідчила, що нерівність у доходах однозначно підвищує в суспільстві ризик віктимізації від будь-якого злочину. Середні доходи справляють неоднозначний вплив – ризик стати жертвою майнового злочину в осіб із середнім доходом знижується, однак зростає віктимізація такої особи від насильницьких злочинів проти особи [3, с. 25–26]. Іншими дослідниками було також виявлено негативний вплив матеріального розшарування та урбанізації на певні види злочинів, інтенсивність прояву яких визначалися шляхом опитування населення [4].

Харківським національним університетом внутрішніх справ у межах українсько-британського проекту „Впровадження нових методів роботи органів внутрішніх справ з населенням України” було здійснено опитування населення у двох локальних районах, що належать до двох відділків міліції м. Харкова та Харківської області. За випадковою вибіркою на кожній території було опитано по 1000 осіб. Серед 15 видів деліктів у місті було виявлено найбільше таких злочинів та правопорушень: *обман, обважування, обрахування у торгівлі, вуличне хуліганство, вандалізм (навмисне пошкодження майна), вимагання, примушування до хабара з боку посадовців*. У селі за кількістю злочинів і правопорушень лідирують *крадіжки врожаю або свійських тварин, обман, обважування, обрахування у торгівлі, вуличне хуліганство*. У 2001 р. було виокремлено вже 20 видів деліктів та опитано за репрезентативною вибіркою 3502 особи, що мешкали у м. Харкові та

Харківській області. Найбільшою мірою населення заявило про вчинення таких злочинів та правопорушень: *обман у торгівлі, крадіжка врожаю або свійської тварини, вимагання хабара з боку посадовців, кишенькова крадіжка, вуличне хуліганство*. За підрахунками дослідників, серед крадіжок індивідуальної власності лише 1 випадок з 59 потрапляє до офіційної статистики [5, с. 275–282].

Інститутом соціології Національної академії наук України з 1994 р. проводяться репрезентативні опитування населення країни (обсяг вибірки кожного року становить близько 1800 респондентів). Одне із запитань стосується віктимізації. Так, довелося потерпіти від якого-небудь злочину (крадіжки, пограбування, нападу, шахрайства) у 1994 р. 7,9% респондентів, 1995 р. – 10,3%, 1996 – 7,9%, 1997 – 7,4%, 1998 – 7,9%, 1999 – 9,5%, 2000 – 10,7%, 2001 – 11,3%, 2002 – 6,7%, 2003 – 8,2%, 2004 – 7,3%, 2005 – 8,2% опитаних [6, с. 86, 88]. У таблиці 2 подано результати опитування, що відбивають рівень віктимізації населення України за деякими видами злочинів. За даними опитування 2002 р., в цілому 22,3% населення потерпіло протягом минулих 12 місяців від якого-небудь злочину. До відома, у 2002 р. ОВС України зафіксовано 450 661 злочин (0,9 випадку на 100 осіб) та 256 979 потерпілих (0,5% від загальної чисельності населення України на 1 січня 2002 р. – 48 451,5 тис. осіб).

Таблиця 2

Віктимізація населення (2001–2002 р.) та статистика органів внутрішніх справ України (2002 р.)

	Відсоток потерпілих протягом року	Кількість злочинів	Кількість потерпілих (відсоток від кількості населення)
Замах на життя	0,6	4296	4574 (0,009)
Умисні тяжкі тілесні ушкодження	0,8	6032	5898 (0,01)
Згвалтування або спроба згвалтування	0,5	1043	1066 (0,002)
Розбійний напад	0,9	5191	5338 (0,01)
Грабіж майна	3,3	21066	20149 (0,04)
Крадіжка	1,8	195951	147134 (0,3)
Квартирна крадіжка	4,7	49254	-
Крадіжка на дачі (садовій ділянці)	0,7	- *	-
Викрадення автомобіля	1,6	5726	-
Крадіжка речей із автомобіля, автовандалізм	4,6	-	-
Дрібна крадіжка (на вулиці, в транспорті тощо)	3,7	-	-
Шахрайство	3,6	15192	-
Хуліганство	3,1	14018	-
Вимагання	0,6	2076	2070 (0,004)
Вимагання хабара	0,8	-	-
Інше	0,7	-	-
Ніяких	77,7	-	-

* Позначка “-“ означає відсутність статистичних даних.

За даними зазначеного моніторингу Інституту соціології НАНУ, протягом 2001 р. 89,1% респондентів не зверталися взагалі до міліції з метою розв'язання певних проблем (у 2004 р. – 92,4%), 7,7% зверталися, але безрезультатно (у 2004 р. – 5,8%), 2,6% зверталися і отримали допомогу (у 2004 р. – 1,8%), не відповіли – 10,7% (у 2004 р. – 0,1%). За результатами соціологічного опитування „Права людини та підзвітність органів влади в Україні”, проведеного в 9 областях України (n=1800 респондентів) у 2003 р. Центром соціальних експертиз на замовлення Комітету Верховної Ради України з питань прав людини, національних меншин і міжнародних відносин, виявилося, що 93% респондентів не зверталися до міліції протягом останніх 12 місяців з метою розв'язання певних проблем, 5% – зверталось, але безрезультатно, 2% зверталось й отримало допомогу [7, с.116].

Серед соціологічних опитувань слід виокремити обстеження громадської думки, що здійснюються на підприємствах, в установах та організаціях в Україні та Росії під егідою органів внутрішніх справ. Зокрема, російські кримінологи на підставі результатів таких опитувань оцінюють частку віктимізації населення Російської Федерації у 30%. При цьому до органів міліції звертається в середньому близько 60% осіб [8, с. 22].

Державний комітет статистики України за підтримки Міжнародної організації праці та ПРООН протягом 2000 та 2002–2004 рр. здійснював соціально-демографічні обстеження з питань базової захищеності населення [9]. Опитано 9400 респондентів – працівників різних галузей промисловості, сільського господарства, невиробничої сфери, сфери послуг, а також безробітних, непрацюючих пенсіонерів та студентів денної форми навчання. Вибіркова сукупність була сформована з урахуванням можливості отримання репрезентативних даних для території України, а також для міських поселень та сільської місцевості за різними соціально-демографічними групами. Запитальник включав, зокрема, і ряд запитань щодо віктимізації населення. У 2004 р. із загальної кількості респондентів 7,2% відмітили, що протягом останніх 12 місяців були потерпілими від якої-небудь жорстокості чи насильства. Зокрема, потерпілими від *крадіжки приватної власності* визнали себе 3,8% опитаних (2,3% – жінки, 1,5% – чоловіки), *нападу без фізичного насильства* – 1,6% (0,9% – жінки, 0,5% – чоловіки), *домашнього насильства* – 0,4% (0,3% – жінки, 0,1% – чоловіки), *насильства з боку міліції* – 0,3% (переважно чоловіки), *нападу із застосуванням зброї* – 0,1% (переважно чоловіки), *сексуального насильства* – 0,1% (переважно жінки). Зменшується частка потерпілих (40,1%) від будь-якого насильства, які повідомили про ці випадки до правоохоронних органів (у 2002 р. – 44,1% потерпілих). Разом з тим, за статистичними даними ОВС, в Україні протягом 2004 р. від крадіжки потерпіло 186 175 осіб (0,39% від чисельності постійного населення на 1 січня 2004 р. – 47 622,4 тис. осіб), а від згвалтувань та замахів 948 осіб (0,002%).

З огляду на проаналізовані результати соціологічних досліджень, у науковому й практичному плані існує проблема оцінки кількості жертв злочинів й ефективності роботи правоохоронної та судової системи з питань застосування чинного законодавства щодо захисту прав потерпілого. Проведений аналіз виявив певний брак результатів широкомасштабних обстежень громадської думки.

Очевидно, що в даний час в Україні все ще залишається проблемою оцінка чисельності потерпілих. Проведені дослідження носять локальний та епізодичний характер, часом неспеціалізований (щодо віктимізації населення та захисту прав потерпілих) характер. Вони охоплюють лише деякі міста країни (зокрема, Київ та Харків) чи соціально-демографічні категорії, що не дає змоги робити висновки про ситуацію зі злочинністю в регіонах і країні в цілому. Запитальник часто містить перелік лише окремих видів злочинів, які, до того ж, іноді важко порівняти з формулюваннями статей у чинному Кримінальному кодексі України.

Вважається недостатнім стандартний для всеукраїнського соціологічного опитування обсяг вибіркової сукупності (до 2000 осіб), оскільки ряд злочинів не мають значного поширення, інші стосуються лише певних категорій осіб, що обумовлює необхідність збільшення вибірки. Виникають складнощі при порівнянні результатів епізодичних опитувань, котрі проведені за різною методологією (запитання, які ставилися, обсяг і характер вибірки), представлення даних і обчислення загальної кількості потерпілих від злочинів. Спеціалізовані проекти, здійснювані міжнародними організаціями, проводяться в нашій країні час від часу. Інформація певною мірою застаріває і не оновлюється. До того ж у звітах оприлюднюється не всі дані, які збираються у ході опитування, а розгорнуті публікації з аналізом виходять із запізненням.

Наведені результати досліджень дають підстави для *таких якісних висновків*. Ситуація в Україні характеризується значною часткою латентної злочинності, коли потерпілі не заявляють про вчинений проти них злочин чи правопорушення. Із проаналізованих даних доволі обережно (зважаючи на наведені вище зауваження) можна назвати такі цифри. Від 10 до 20% дорослого населення України визнає себе потерпілим протягом року хоча б від одного злочину. При цьому від кількох злочинів потерпіла вже третина населення. Особи протягом року можуть потерпіти від одного і того ж злочину кілька разів. Найбільшою мірою населення України потерпає від вимагання хабара з боку представників державних органів, крадіжок особистого майна (зокрема, кишенькових крадіжок), крадіжок із помешкання, нападів та пограбувань. Громадяни не повідомляють про значну кількість вчинених проти них злочинів (зокрема, за деякими оцінками по окремих групах поширених злочинів статистикою враховується 1 випадок із 60). У середньому по різних видах злочинів міліція інформується у кожному п'ятому випадку. Слід констатувати, що до міліції протягом року звертається з різних питань близько 10% населення. При цьому частка осіб, що задоволені роботою міліції по різних видах злочинів, не перевищує 30%. Отже, можна стверджувати, що права та інтереси решти не були належним чином дотримані та поновлені. При цьому причинами невдоволення виступає відсутність належної зацікавленості до справи з боку міліції, неспроможність знайти злочинця або повернути викрадене, відшкодувати втрати.

Проблемою для населення нашої країни є, насамперед, вимагання хабара, вчинення крадіжок, нападів і пограбувань. Україна вирізняється серед інших країн значною часткою осіб, які не повідомляють правоохоронні органи про вчинені проти них злочини. Причини незадоволення населення наслідками реагування міліції полягають у відсутності суттєвого результату за значною час-

тиною справ. Ефективна політика захисту прав потерпілих має ґрунтуватися на моніторингу ситуації щодо віктимізації населення, звернення жертв злочинів до правоохоронних органів. За аналогією із досвідом розвинених країн світу було б доцільним запровадження щорічного моніторингу ситуації із захистом прав потерпілих в Україні.

-
1. *Alvazzi del Frate A., Kesteren, J.N. Van.* Criminal Victimization in Urban Europe. Key findings of the 2000 International Crime Victims Survey. – Turin: UNICRI, 2004.
 2. Міжнародне опитування жертв злочинів: Київ: 1997, 2000. Основні результати / Між регіон. ін.-т ООН з дослідження злочинності і правосуддя UNICRI; GALLUP; Київ. міжнар. ін.-т соціології (КМІС); Ін-т соціології НАН України. – К., 2001.
 3. *Андрієнко Ю.В.* Преступность, благосостояние и неравенство: о чем свидетельствуют международные виктимизационные обследования : Финальный отчет / Консорциум экон. исследований и образования – Россия и СНГ. – 2002. – Ноябрь.
 4. *Wilsem J. Van* Criminal Victimization in Cross-National Perspective. An Analysis of Rates of Theft, Violence and Vandalism across 27 Countries // *European Journal of Criminology.* – 2004. – № 1.
 5. *Рущенко І.П.* Соціологія злочинності / Нац. ун-т внутріш. справ. – Х.: Вид-во Національного ун-ту внутр. справ, 2001.
 6. *Паніна Н.* Українське суспільство 1994–2005: соціологічний моніторинг. – К.: ТОВ „Видавництво Софія”, 2005.
 7. *Герасименко Є., Коноплицька Т., Привалов Ю. та ін.* Права людини та підзвітність органів влади / Відп. ред. Ю. Саєнко. – К.: ПЦ „Фоліант”, 2003.
 8. Преступность в Российской Федерации в начале XXI века: состояние и перспективы / Под общ. ред. С.И. Гирько. – М.: ВНИИ МВД России, 2004.
 9. В публікації наведені дані з листа (від 13.06.2005 р., вих. №05/2-1-8/33), надісланого Головою Держ. комітету статистики України на запит Наук.-досл. ін-ту НАВСУ.